

Kulturstrategi for Hedmark fylkeskommune

2018–2020

HEDMARK
FYLKESKOMMUNE

Kulturstrategi for Hedmark fylkeskommune 2018 – 2020

1. Innledning og utfordringer

Kulturstrategi for Hedmark fylkeskommune 2018 – 2020 er et overordnet politisk styringsdokument. Kulturstrategien skal gi fylkeskommunens arbeid på kulturfeltet tydelig retning med klare prioriteringer. Dokumentet omfatter alle fagområdene til Enhet for Kultur, bibliotek og kompetanse. Disse områdene er fysisk aktivitet inkludert idrett og friluftsliv, bibliotek, kulturarv, billedkunst/kunsthåndverk, scenekunst, musikk, film med mer. Videre skal kulturstrategien:

- Bidra til mer effektiv og målrettet bruk av økonomiske og personalmessige ressurser
- Danne grunnlag for utarbeidelse av handlingsplaner for de ulike fagområdene

Kulturstrategien går i begrenset grad inn på de enkelte fagområder. Den er kortfattet og viser visjon, et hovedmål, tre prioriteringer på tvers, fire delmål og fem veivalg, som viser hvilke arbeidsmåter fylkeskommunen vektlegger. Dette betyr ikke at det øvrige er glemt – Hedmark fylkeskommunes brede arbeid på kulturfeltet vil fortsette.

Samarbeidserklæring Fylkesrådet i Hedmark 2015 – 2019 har følgende hovedmålsetting i kapitlet *Det gode liv*: «Et idretts- og kulturtilbud som gir gode muligheter til utfoldelse, opplevelser og økt livskvalitet.»

Plangrunnlaget for *Kulturstrategi for Hedmark fylkeskommune 2018 – 2020* er *Regional planstrategi 2016 – 2020* med en overordnet ambisjon om at Hedmark skal «lede an i det grønne skiftet.» Et av målene i *Regional planstrategi 2016 - 2020* som er sentral for kultursektoren er «økt deltakelse i kulturaktiviteter til alle.»

Regional plan for opplevelsesnæringene i Hedmark (2012 – 2017) legger et grunnlag for fylkeskommunens arbeid med å utvikle attraktive, synlige og helhetlige opplevelsestilbud.

I *Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd* (kulturlova) blir det påpekt at «stat, fylkeskommune og kommune har et ansvar for at kulturlivet har føreseielege utviklingskår og å fremja profesjonalitet og kvalitet i kulturtilbudet og leggja til rette for deltaking i kulturaktivitetar.»

I *Lov om folkebibliotek* blir fylkeskommunens ansvar og oppgaver på bibliotekfeltet beskrevet.

Staten arbeider med en ny kulturmelding som skal omfatte kunstfeltene, bibliotek, spill, film, arkiv, museum og frivillig kulturliv. Det er signalisert at kulturmeldingen særlig skal legge vekt på hvordan globaliseringen og utviklingen innen informasjons- og kommunikasjonsteknologien påvirker dagens og framtidens kulturbrukere.

1.1

Utfordringer, trender og muligheter

Regional planstrategi 2016 – 2020 peker på en rekke utfordringer for Hedmarkssamfunnet. Urbaniseringstendensen er tydelig. Det blir flere eldre og færre unge voksne og befolkningsveksten er lavere i Hedmark enn i landet for øvrig. Flere av fylkets kommuner har stor sårbarhet knyttet til fremtidig befolkningsutvikling.

Hedmark har som mål å oppnå bedre folkehelse og reduserte sosiale helseforskjeller, og det er regionale ulikheter innenfor dette området. Det gjelder for eksempel andelen arbeidsledige ungdommer under 25 år, andelen unge uføre, økende andel barn i lavinntektshusholdninger og andelen unge som opplever ensomhet. Ungdom blir mindre fysisk aktive i løpet av ungdomstida. Det er en utfordring å redusere stillesitting og å få ungdom til å være mer aktive.

På Telemarksforsknings kulturindeks, som er en rangering av kommunenes kulturaktivitet og kulturtilbud i Norge basert på ti ulike fagkategorier, ligger åtte Hedmarkskommuner blant de 86 beste kommunene og tre kommuner blant de 86 dårligste i 2016. Dette er en klar forbedring fra året før. Sammert kommer Hedmark ut som nr. 13 av 19 fylker i 2016, mot nr. 14 i 2015. Når det gjelder sentrale tildelinger fra Kulturdepartementet, Norsk Kulturråd, Frifond og Riksantikvaren, er Hedmarkskommunene rangert på 12. plass i 2016. Tendensen har over noen år vært fallende (Telemarksforskning 2014- 2017).

Det er altså store regionale forskjeller i kommunenes kulturaktivitet og kulturtilbud, og delvis sammenfaller disse regionale variasjonene med andre variasjoner slik at enkelte regioner blir ekstra sårbare.

Hedmark har et lavt utdanningsnivå. Lavt utdanningsnivå er relatert til mindre bruk av kulturaktiviteter og kulturopplevelser (Telemarksforskning 2016, SSB 2016) og lavere fysisk aktivitet. Forskning i bystrøk viser at det også er tre andre grupper hvor det er mange ikke-brukere av kunsttilbud: de med hjemmeboende barn, de med ikke-vestlig bakgrunn og de under 30 år. (Bjørnsen, Egil, Lind, Emma, og Hauge, Elisabeth 2012). Det er grunn til å tro at dette er relativt sammenfallende med forhold i Hedmark, selv om vi ikke har noen storby i fylket. Det er en utfordring for det etablerte kulturlivet å utvikle relevante kulturtilbud og å kommunisere godt med hele bredden i befolkningen.

Digitalisering av kultur endrer ikke grunnleggende menneskelige behov, men innhold, organisering, og finansiering av kulturlivet kan ta nye former. Felter som markedsføring, oppbygging av artister og kulturprodukter, informasjon og distribusjon har allerede endret seg sterkt, og mye tyder på at endringene vil fortsette i raskere tempo i årene som kommer. Det er en utfordring for det etablerte kulturlivet å holde seg informert om de nye mulighetene den teknologiske utviklingen fører med seg. Samtidig ligger det store muligheter i å skape nytt innenfor det digitale.

En annen endring er globaliseringen av kulturen. Globalisering fører til framvekst av nye kulturelle uttrykk. På grunn av digitaliseringen koster global distribusjon lite. Globalisering av kultur kan føre til et forsterket behov for å ta vare på lokal kulturarv og tradisjoner som betyr noe for folks tilhørighet. På den annen side fører globalisering og digitalisering til at det finnes muligheter også i mindre miljøer for å skape globale hits både musikalsk og i overført betydning.

1.2 Definisjoner

Kultur og kulturliv: brukt som overordnede begrep som omfatter både ytringskulturen, kunst, frivillig sektor, bibliotek, kulturarv og fysisk aktivitet inkludert idrett og friluftsliv.

Fysisk aktivitet: omfatter både idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Med idrett menes organisert idrett gjennom et idrettslag el. Med fysisk aktivitet menes egenorganisert fysisk aktivitet, alt fra gå-/sykkelturer til arbeid eller skole, aktivitet i nærmiljøanlegg med mer. Med friluftsliv menes opphold og aktivitet i friluft slik som tur, jakt, fiske, sykling mm.

Kunstnere: utøvere eller opphavsmenn som helt eller delvis lever av kunst, og som regel har en utdanning innen kunstfeltet.

Kunst: hele bredde av den profesjonelle kunsten, dvs. både billedkunst, kunsthåndverk, dans, teater, musikk, film og andre kunstarter.

Den kulturelle infrastrukturen: rammeverket for kulturlivet, at det finnes kulturbygg, anlegg for fysisk aktivitet, formidlingsarenaer, kulturaktiviteter og kulturtilbud som bibliotek, kulturskole, museer, frivillige organisasjoner og voksenopplæring, møteplasser og nettverk, åpne demokratiske prosesser og kulturopplevelser som kino, teater, konserter, idrettsarrangementer og utstillinger med mer.

Den kulturelle grunnmuren ble definert av Enger-utvalget i 2014 som den kulturelle infrastrukturen som gir hele befolkningen tilgang til kunst- og kulturfaglig kompetanse, deltakelse og opplevelse.

2. Visjon og hovedmål

Kulturaktivitet og -opplevelser gir oss tilhørighet og mening, innsikt og perspektiv på livet. Fysisk aktivitet gjør oss sprekere, gir oss naturopplevelser og et pusterom i hverdagen. Kunst utvider erfaringsrommet og kan utfordre tankesettet vårt. Kultur gjør oss til sunnere og gladere mennesker med større sjenerøsitet og tillit til hverandre. Kultur i hele sin bredde er derfor sentralt i selve livet. Det er et fundament for denne kulturstrategien.

Visjon for Hedmark fylkeskommunes arbeid på kulturfeltet 2018 – 2020:

Et gladere, sprekere og klokere Hedmark

Hovedmål:

Flere innbyggere i Hedmark engasjert i kulturlivet

Hedmark fylkeskommunen ønsker at flest mulig skal være inkludert i kulturlivet i fylket, både som deltakere i aktiviteter og som publikummere. Fylkeskommunen vil arbeide for at alle skal ha mulighet til å delta, selv om geografiske, helsemessige, kulturelle eller sosiale forhold hever terskelen for deltakelse. Kultur er viktig for helse og trivsel. Et vitalt kulturliv som favner bredt har en samfunnsbyggende kraft.

Hedmark er hjemfylke til sørsamer som har status som urfolk, nasjonale minoriteter som skogfinner og romanifolk/tatere, og innvandrere i nyere tid. Dette gir et rikt og mangfoldig grunnlag for videre utvikling av kulturlivet.

3. Tre prioriteringer på tvers

3.1

Integrere digitale opplevelser og digital kreativitet i kulturektorens arbeidsfelt

Skal fylkeskommunens kulturpolitikk være relevant for flere av Hedmarks yngre innbyggere, må den forholde seg til digital kultur. I Hedmark har vi sterke spillutviklingsmiljøer, utdannings- og forskningsmiljøer på Høgskolen Innlandet innen digitale opplevelser, sterke fagmiljøer innen virtual reality (VR) og augmented reality (AR), gode film- og TV-produksjonsmiljøer og verdens nest største

datafestival for ungdom. Hedmark fylkeskommune har følgende innfallsvinkler til nye digitale opplevelser på kulturfeltet:

- Utviklingen av digitale opplevelser har både en teknisk og en næringspolitisk side, men innholdet kan være både kultur og kunst. Det er viktig å anerkjenne den kulturelle innholdsproduksjonen i digitale kanaler.
- Både barn, unge og mange voksne har kompetanse som brukere av digitale opplevelser. 80 % av alle mellom 9 og 15 år i Norge bruker digitale spill på en gjennomsnittsdag. Tilsvarende tall for aldersgruppen 25 – 44 år er 32 %. (Vaage 2016) Fylkeskommunen ser det som viktig at barn og ungdom stimuleres til ikke bare å være konsumenter av digital kultur, men også å være skapende. Spillkafeer, kodeklubber og datatreff skaper rammer hvor barn og unge kan være digitalt kreative i et fellesskap.
- Det ligger et stort potensiale for nyskapende formidling i å ta i bruk digital teknologi. Digitale løsninger kan åpne for publikums medvirkning på nye måter, oppheve geografiske begrensninger og gi nye mulighetene til inspirasjon, formidling, læring og organisering. Digitale løsninger kan brukes i hele kulturfeltet, fra fysisk aktivitet via museer og bibliotek til kunstformidling.

3.2

Styrke grunnlaget for at kunstnere og kulturarbeidere kan bo og arbeide i Hedmark

De uavhengige kunstnerne og frilanserne er sentrale ressurser for hovedsatsingen på levende byer og bygdesentre som omtales i *Regional planstrategi 2016 - 2020*. I begrepet kulturarbeidere inkluderer fylkeskommunen i denne sammenhengen profesjonelle innen hele bredden av kulturfeltet – fra trenere innen idrett til impresariovirksomhet.

Kunsten er et rom for frie ytringer, og sørger for at det tenkes og skapes nytt. Kunstnere og profesjonelle kulturarbeidere har høy kompetanse på sine fagfelt, mange er ildsjeler eller bidrar med spesialkompetanse i kulturskole og skoleverk. Hedmark fylkeskommune vil aktivt arbeide for at flere kunstnere og kulturarbeidere kan bo og virke i Hedmark.

For at kunstnere skal kunne leve i Hedmark må kulturinstitusjoner, offentlige etater, frivillige organisasjoner og andre gi dem arbeidsoppdrag. Offentlig utsmykking er et eksempel på en ordning som skaper viktige arbeidsoppdrag. Fylkeskommunen og de institusjonene fylkeskommunen støtter har et ansvar for at kunstnere blir behandlet på samme gode måte som andre arbeidstakere. Kunst- og kulturinstitusjonene har få fast ansatte, og er avhengige av frilansere som holder høyt faglig nivå og som kan livnære seg av kunsten.

Nye samarbeidsformer og alternativ organisering kan skape bedre arbeidsforhold for kunstnere og frilansere og inspirere til nyskaping og innovasjon. Fylkeskommunen vil støtte opp om fremveksten av kunstmiljøer og kulturklynger, gjerne på tvers av fag- og sjangergrenser. Spenstige kulturmiljø kan tiltrekke seg yngre kunstnere og frilansere innen kulturfeltet som ønsker å etablere seg i Hedmark.

3.3

Styrke tilhørighet, fellesskap og innbyggerstolthet

En av hovedsatsingsområdene i *Regional planstrategi 2016 – 2020* er «Levende byer og bygdesentre er motorer i regionenes utvikling.» Planstrategien legger vekt på lokal identitetsbygging og å styrke steders kulturelle attraktivitet slik at folk vil bo og jobbe der. *Samarbeidserklæringen Fylkesrådet i Hedmark 2015 – 2019* slår fast at «Kultur bygger identitet». Identitet, tilhørighet, fellesskap og innbyggerstolthet er satt sammen av et bredt spekter av faktorer. Det å skape kulturelle symboler kan forsterke og/eller utfordre et steds identitet. Gode eksempler på det er Storelgen i Stor-Elvdal og Skulpturlandskap Nordland.

Fylkeskommunen ser det som viktig i et tett samarbeid med kommuner og andre å bruke kunst, kulturarv og fysisk aktivitet som virkemidler for å forsterke tilhørighet. Fylkeskommunen ønsker å invitere samarbeidspartnere til felles aktiviteter som bygger opp under lokal identitet og skaper innbyggerstolthet.

4. Fire delmål

4.1

God kulturell infrastruktur

Den frivillige kulturaktiviteten er en bærebjelke i det norske kulturlivet. Frivillig sektor sitter på en enestående ressurs i forhold til å skape mangfold og bredde i lokalsamfunnet som det offentlige ikke har mulighet til. Endringer i samfunnet endrer også frivillig sektor, blant annet mot mer ad-hoc virksomhet, tilrettelegging for individuelle løsninger og økt profesjonalisering. Den store andelen av frivillig aktivitet skjer i lokallag eller lokale organisasjoners regi i kommunene. Fylkeskommunen forholder seg i hovedsak til region- og fylkesledd av organisasjoner, samt paraplyorganisasjoner. Hedmark fylkeskommune utarbeidet en frivilligmelding for Hedmark i 2012, og den vil Hedmark fylkeskommunen fortsatt følge opp.

Hedmark fylkeskommunen vil bidra til å styrke den kulturelle infrastrukturen gjennom støtteordningene til idretts- og nærmiljøanlegg, friluftslivstiltak og kulturarenaer. Fylkeskommunen vil sette politisk fokus på behovet for økte statlige bevilgninger til lokale kulturbygg, midler som i hovedsak ivaretar det frivillige kulturlivet.

Videre vil Hedmark fylkeskommune samarbeide tett med kommunene og frivillig sektor om bibliotek, fysisk aktivitet, og kompetanseheving og nettverksbygging på hele bredden av kulturfeltet. Flere kulturoppgaver kan koordineres bedre gjennom samarbeid på regionalt nivå, noe fylkeskommunen ser som positivt.

Til den kulturelle infrastrukturen hører også kulturopplevelser, og dette er et område Hedmark fylkeskommune tar et stort ansvar for. Teater i Fjellregionen (Ttrafo) og Teater i Glåmdal er ordninger støttet av fylkeskommunen og som samarbeider tett med lokalt kulturliv og fungerer godt.

4.2

Innbyggerne i hele Hedmark skal ha tilbud om profesjonell kunst og kultur

Hedmark fylkeskommune vil støtte institusjoner og tiltak som sørger for kultur- og kunstopplevelser av høy kvalitet til innbyggerne i Hedmark. Hedmark har offentlig finansierte institusjoner innen film, scenekunst, billedkunst/kunsthåndverk, musikk og kulturarv. En ny ordning for profesjonell musikk er under utredning sammen med Oppland fylkeskommune. Fylkeskommunen vil også vurdere et samarbeid om produksjon og formidling av dans i Hedmark.

Hedmark fylkeskommune er sterkt inne som eier/stifter/tilskuddsgiver til Anno Museum, Turnéorganisasjonen, Teater Innlandet, Kunstbanken, Østnorsk Filmsenter, Filminvest, Ringsakeroperaen og Festspillene i Elverum. Disse institusjonene er bærebjelker i kunstproduksjonen og kulturformidlingen i Hedmark og driver godt. Selv om de er godt synlige i Hedmark og markerer seg nasjonalt, har de til dels begrensede ressurser sammenlignet med tilsvarende institusjoner i resten av landet. Det er en oppgave for Hedmark fylkeskommune å arbeide for at institusjonene får økte statlige bevilgninger og tilskudd.

Hedmark fylkeskommune vil legge vekt på å være en tydelig eier, medstifter og tilskuddsyter. Fylkeskommunen vil fortsatt holde armlengdes avstand i innholdsmessige og kunstneriske spørsmål, men er opptatt av at institusjonene arbeider i samme retning som fylkeskommunen i overordnede kulturpolitiske spørsmål. Hedmark fylkeskommune forvalter sitt eierskap gjennom en dialog med institusjonene i tildelingsbrev, dialogmøter, konferanser med mer. Hedmark fylkeskommune vil be institusjonene ha strategier for viktige temaer som for eksempel publikumsutvikling og arbeidsoppdrag til kunstnere. Hedmark fylkeskommune ser det som viktig at institusjonene særlig arbeider med å øke bredden i publikumsoppslutningen. Moderne publikumsutvikling kan omfatte aspekter ved både programmering, produksjon, formidling, salg og kommunikasjon, hvor en forutsetter en reell dialog med publikum som får følger for de beslutninger institusjonen tar.

Den konsoliderte enheten Anno museum inngår i Kulturdepartementets nasjonale museumsnettverk og består av de fleste museumsinstitusjoner i Hedmark. Hedmark fylkeskommune yter også driftstilskudd til Norsk Skogfinsk museum i kraft av dets stilling som minoritetsmuseum. Museene deltar i strategiske nettverk med nasjonale og internasjonale kompetansemiljøer.

Kulturinstitusjonene, og særlig museene, er viktige ressurser for reiselivsnæringa i Hedmark. Gode strategier og godt samarbeid med reiselivsnæringa kan føre til økt besøk og større inntekter. Økte egeninntekter kan gi institusjonene større handlingsrom.

Hedmark fylkeskommune vil prioritere støtte til festivaler som er særegne for Hedmark eller nasjonalt, og med høy kvalitet i programarbeid og arrangement. I tråd med de nye retningslinjene i Norsk kulturråd vil Hedmark fylkeskommune vurdere å inngå flerårige avtaler med enkelte festivaler for å bidra til større forutsigbarhet for arrangørene.

Hedmark fylkeskommune vil legge vekt på målgruppene barn, unge og yngre voksne. For å bidra til økt kulturbruk blant unge og for å utjevne sosiale forskjeller i kulturbruken blant ungdom, vil fylkeskommunen fortsette ordningen med kulturkort, en rabattordning på kulturopplevelser og -aktiviteter for ungdom. Den kulturelle skolesekken og Ung Kultur Møtes (UKM) er viktige for kulturarbeidet i disse målgruppene, begge disse feltene blir ivarettatt av Turnéorganisasjonen.

4.3

Fysisk aktivitetsglede hele livet

Hedmark fylkeskommune vil arbeide for at flere innbyggere i Hedmark skal oppfylle statens anbefalinger om fysisk aktivitet. Det er mange barrierer som gjør folk mindre fysisk aktive. Faktorer som spiller inn er økonomi, kultur, tid, tilgjengelighet, motivasjon og kompetanse blant ledere og trenere. Hedmark fylkeskommune vil aktivt arbeide for senke terskelen for deltakelse.

Hedmark fylkeskommune skal ha god kompetanse på kunnskapsgrunnlaget og nasjonale føringer innen idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Gjennom nettverk i idrett som består av Olympiatoppen Innlandet, Hedmark idrettskrets, Høgskolen Innlandet, Elverum kommune og Hedmark fylkeskommune, skal fylkeskommunen bidra til gode kompetansetiltak for å nå felles målsetting om økt fysisk aktivitet. Senter for praksisrettet idrettsvitenskap, nettverk og nyskaping (SPINN) koordinerer og drifter arbeidet. Fylkeskommunen skal ta en aktiv rolle i dette nettverket ved å initiere og støtte delprosjekter og tiltak.

Innen friluftsliv skal fylkeskommunen jobbe for å opprette friluftsråd, forsterke nettverk og videreutvikle samarbeidet med Forum for natur og friluftsliv. Fylkeskommunen skal arbeide for at det er tilstrekkelig areal tilgjengelig slik at flest mulig kan starte friluftaktiviteter fra døra.

Hedmark fylkeskommune skal drive oppsøkende virksomhet, kompetanseheving og veiledning overfor kommuner, lag og foreninger, idrettsråd, søkere med mer. Gode tilskuddsordninger skal motivere til nytenkning, involvering og utvikling. Det gjelder spesielt arrangement, anlegg, aktivitets- og kompetansetiltak. Fylkeskommunen skal være en aktiv deltaker i planleggingsprosesser og skal ta initiativ overfor søkere.

Fylkeskommunen vil være en pådriver for en god anleggspolitikk i Hedmark. Spillemidler skal bidra til at det utvikles anlegg som gjør at flere blir fysisk aktive. Uteområdene til ungdoms- og videregående skoler er et satsingsområde.

4.4

Attraktive bibliotek med fokus på gode møteplasser, leseglede, opplevelser og læring

Bibliotekene er møteplasser hvor alle innbyggere i Hedmark blir sikret demokratiske verdier gjennom gratis tilgang til litteratur, informasjon, kultur og kunnskap. Spesielt viktig er bibliotekene som integreringsarena i lokalmiljøene. Det er fylkesbibliotekets lovpålagte oppgave å bidra til videreutvikling av kompetansen i bibliotekene gjennom rollen som regional utviklingsaktør.

Hedmark fylkeskommune ønsker å styrke bibliotekene i Hedmark i denne strategiperioden ved økt fokus på digital utvikling og aktiv formidling.

For å være en aktiv deltaker i samfunnet i dag er digital kompetanse og -dømmekraft en nødvendig forutsetning. Bibliotekene skal være en viktig bidragsyter i å utjevne de sosiale og demografiske forskjellene og fylkesbiblioteket skal ta en aktiv rolle i dette arbeidet.

Fylkesbiblioteket skal i tråd med prioritering *Digitale opplevelser – digital kreativitet* bidra til å løfte frem nyskapende prosjekter knyttet til det digitale, gjerne i samarbeid med andre aktuelle aktører. Fylkesbiblioteket skal bidra til å videreutvikle digital formidling med et ekstra fokus på litteraturformidling og hedmarkforfattere.

Aktivt formidlingsarbeid er en forutsetning for gode bibliotektenester, og skaper leseglade hedmarkinger – i alle aldre. Lesing har en egenverdi, og er avgjørende for aktiv samfunnsdeltagelse og livslang læring. Fylkeskommunen vil jobbe for at bibliotekansatte i folkebibliotek, videregående skole, museer, utdannings- og høgskolesektor og andre øker sin formidlingskompetanse.

5. Fem veivalg

Hedmark fylkeskommune vil legge større vekt på utviklingsorienterte arbeidsformer som styrker fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler. De fem veivalgene medfører en arbeidsform med tettere kontakt og samarbeid med kommuner og kulturliv, mer vekt på utviklingsarbeid, kompetanseheving og veiledning av søkere, institusjoner og øvrig kulturliv.

5.1

Samarbeid om søknader - sentrale tildelinger

Hedmark har en fallende tendens på listen over fylkenes andel av statlige tildelinger (Telemarksforskning 2012- 2016). Hedmark fylkeskommune vil legge vekt på å samarbeide med kulturliv og kommuner om effektive søknader. Det krever solid faglig arbeid, men i tillegg kreves kunnskap om søknadsutforming og kjennskap til søknadsnormene i det enkelte fagfelt. Fylkeskommunen vil legge til rette for at de som har god kompetanse på søknadsutforming innen sitt fagfelt kan veilede andre. Med til søknadsarbeidet hører også oppfølging mot sentrale myndigheter.

Fylkeskommunen vil støtte opp om søknadsarbeidet til regionale aktører innen kunst og kultur som ønsker å delta i internasjonale prosjekter. Fylkeskommunen kan også initiere og inngå partnerskap i internasjonale kultursamarbeid.

5.2

Møteplasser/nettverk

For å heve fagkompetansen, utveksle erfaringer, skape nettverk og møteplasser på tvers av sjangere og kommunegrenser arrangerer fylkeskommunen konferanser, kurs og samlinger for aktørene i kulturlivet i Hedmark. Fylkeskommunen har oversikt og et bredt kontaktnett som gir et godt grunnlag for å koble miljøer.

5.3

Tverrfaglig samarbeid internt og eksternt

Hedmark fylkeskommune ønsker et tett samarbeid internt og eksternt blant annet om følgende temaer:

- Folkehelse
- Kulturarv
- Internasjonalt samarbeid på kulturfeltet
- Kulturbasert næringsutvikling
- Opplevelsesbasert reiseliv
- Skolebibliotekene i videregående skole
- Kunst i offentlige rom

5.4

Forskningsbasert arbeid – økt kunnskap

Hedmark fylkeskommune vil være en pådriver for mer forskning på kulturfeltet. I tillegg vil fylkeskommunen formidle aktuell forskning til kulturlivet. Fylkeskommunen vil også styrke sin kompetanse på nordisk og europeisk kulturpolitikk med særlig fokus utvikling av kulturlivet gjennom mulighetene som ligger i nordiske og europeiske støtteordninger.

5.5

Arrangementsutvikling/publikumsutvikling

Hedmark fylkeskommune har drevet erfarings- og kompetansebygging ved å videreutvikle nettverket og den helhetlige arrangementstenkingen som Ungdoms-OL arbeidet førte til. Erfaringene tilsier at det er mulig å oppnå mye med gode planleggingsprosesser, erfaringsoverføring og samarbeid. Hedmark fylkeskommune vil arbeide aktivt med arrangements- og publikumsutvikling innen hele kulturfeltet i samarbeid med kommunene og frivillig sektor. Hedmarkserklæringen synliggjør et politisk fokus på arrangement som skaper næringsvirksomhet, reiseliv og turisme, som markedsfører/profilerer Hedmark eller som lærings- og utviklingsarena.

6. Rullering

Det vil bli utarbeidet handlingsplaner for fagfeltene, og disse rulleres hvert år i forbindelse med utarbeidelsen av fylkeskommunens økonomiplan.

Vedlegg

Kunnskapsgrunnlag - statistikk

Norsk kulturindeks 2016

Telemarksforskning gir hvert år ut Norsk kulturindeks som er en oversikt over kulturlivet i norske kommuner. Beskrivelsen av kulturaktivitet og kulturtilbud i Norsk kulturindeks tar utgangspunkt i ti kategorier: *kunstnere, kulturarbeidere, museum, konserter, kino, bibliotek, scenekunst, kultur for barn og unge, sentrale tildelinger* og deler av *frivillig sektor*. Telemarksforskning bruker bevilgninger, publikumstatistikk, antall medlemmer og annen sentral statistikk og ser disse tallene i forhold til antall innbyggere. Dette danner grunnlaget for en samlet rangeringen av kommunene. Indeksen inkluderer kulturvern, men ikke generell frivillighet, idrett og friluftsliv.

For 2016 er Hamar rangert på 2. plass av landets kommuner, mens Tynset er rangert på 12. plass. Os, Tolga, Tynset, Folldal, Rendalen, Stor-Elvdal og Elverum er blant de 86 høyest rangerte kommunene i landet sammen med Hamar i 2016. Løten, Våler, og Nord-Odal er blant de 86 lavest rangerte av totalt 428 kommuner i 2016. Dette er en stor forbedring fra året før. Kommunene i Hedmark ligger til sammen på 13. plass av Norges 19 fylker i 2016 (mot 14. plass i 2015). Hedmark ligger bedre an enn landsgjennomsnittet i fem av de ti kategoriene: *bibliotek, frivillighet, kunstnere, scenekunst* og *DKS* (Den Kulturelle Skolesekken). Det er kun deler av frivillig sektor som er dekket i indeksen. Når det gjelder kategorien *sentrale tildelinger* har Hedmarks kommunene en rangering på 13. plass. Det er en utfordring at Hedmark sakker akterut i forhold til andre fylker når det gjelder sentrale tildelinger.

Det er et stort spenn mellom kommunene i Hedmark. I bibliotekene og frivilligheten har Hedmark meget gode resultater å bygge videre på.

Kommunebarometeret 2016 – kultur

Kommunal Rapport utarbeider sammen Statistisk sentralbyrå hvert år et kommunebarometer som sammenligner de ulike kommunenes vektlegging og arbeid. *Kommunebarometeret* har en egen kulturdel som er bygd opp av 13 ulike tall innen temaene idrett og idrettsanlegg, aktivitetstilbud til barn og unge, bibliotek, kino, sysselsatte kulturarbeidere, kulturskole, fritidssenter og frivillighet. 11 av 13 tall er hentet fra SSBs Kostra-tall, og de to siste er hentet fra Telemarksforskningens kulturindeks. Siden Telemarksforskning og Kommunal Rapport stort sett henter tall fra ulike kilder kan de to rangeringene utfylle hverandre.

Dersom vi deler inn rangeringen av kommunene på samme måte som i *Norsk Kulturindeks*, er Os, Tolga, Rendalen, Stor-Elvdal og Hamar i gruppen blant de 86 høyest rankede kommunene, mens Stange, Nord-Odal, Sør-Odal, Eidskog og Grue ligger i gruppen med de 86 lavest rangerte kommunene i landet.

Kulturindeksen og *Kommunebarometeret* rangerer enkeltkommuner ulikt, men hovedbildet av et mer aktivt kulturliv nord i fylket enn i sør, er det samme.

Fysisk aktivitet

Statistisk sentralbyrås *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen 2016* viser at fire av fem nordmenn trente minst en gang i uka i 2016. Andelen som trener ukentlig har økt med nærmere 20 % de siste årene og er nå oppe i 83 %. Aktivitetsnivået har økt mest blant eldre.

Bruker vi ACSM-kriteriene (fysisk aktivitet av moderat intensitet minst en halv time fem dager i uken eller mer intens fysisk aktivitet minst 20 minutter tre dager i uken) kommer Oslo best ut for gruppen 15 år og eldre, mens Hedmark kommer dårligst ut. De som ikke tilfredsstillt anbefalingene for fysisk aktivitet regnes som inaktive. Gjennomsnittlig tilbrakte voksne nordmenn 9,1 timer (62%) av den våkne tiden i døgnet til å sitte/ligge stille.

Breivik & Rafoss (2017) skriver at et sannsynlig resultat av den økte oppmerksomheten rundt den helsefremmende effekten av fysisk aktivitet er at man fra midten av 1980-tallet og fram til i dag har sett en markant økning i befolkningen som sier de trener eller mosjonerer. Denne økningen kompenseres imidlertid på ingen måte for en trend i den samme perioden der aktivitetsnivået både på arbeid, ved transport og i fritiden har gått ned. Dette kan særlig knyttes til økende bruk av privatbil som erstatning for å gå eller å sykle, mer stillesittende arbeid, i tillegg til større tilgang på hjelpemidler som gjør hverdagen mindre fysisk belastende. Kartlegging utført av Helsedirektoratet 2015 viser også at jo lenger man bor unna friområder, idrettsanlegg og treningssenter, jo lavere er aktivitetsnivået

Oppslutningen om trening/fysisk aktivitet er relativt stabil i hele barne- og ungdomsalderen, med en topp i aldersgruppen 13-15 år (95%) og litt lavere oppslutning i aldersgruppen 16-19 år (87%) (Ipsos MMI, 2015). I Hedmark trener 79 % av ungdomsskoleelevene minst en gang i uka, Tolga og Tynset ligger høyest i Hedmark, og Tolga ligger også høyest på landsbasis med 93%. I ungdomsskolen foregår det meste av treningen i idrettslag eller på egenhånd. Ved utgangen av videregående skole har treningsstudioene og egenorganisert trening overtatt som de mest brukte treningsalternativer for ungdom. 72% av ungdomskoleelevene på landsbasis er aktive i idrettslag, mens tilsvarende tall for Hedmark er 69%.

En kartlegging av aktivitetsnivået blant 6-, 9- og 15-årige jenter og gutter viser at en større andel av dagen ble brukt til stillesitting i 2011, enn i 2005/2006, og at en lavere andel oppfyller helsemyndighetenes anbefalinger. Kartleggingen bekrefter økende stillesitting blant barn og unge og et klart redusert aktivitetsnivå fra 6 til 15 år. (Helsedirektoratet, 2012).

Norsk kulturbarometer 2016

SSB har målt hvor stor andel av befolkningen i Norge mellom 9 og 79 år som har brukt ulike kulturtilbud siste 12 måneder. SSB har gjort slike undersøkelser siden 1991.

Andelen av befolkningen som går på kino har økt jevnt fra 1991 til 2016, nå er den på hele 72 %. Idrettsarrangement ligger også høyt, med 55 %, og dette har vært stabilt over tid. Andelen av befolkningen som har vært på konsert (62 %), opera (8 %), kulturfestival (32%) og danseforestilling (14 %) er også ganske stabilt de siste årene. Besøk på museum (44%) og i teater (50 %) er relativt stabilt over tid, men andelen har økt de siste 4 årene. Mens andelen som har oppsøkt kunstutstillinger (36 %) og folkebibliotek (46%) viser noe nedgang de siste fire årene.

I aldersgruppa mellom 16 og 24 år gikk andelen som har besøkt konserter drastisk ned de siste fire årene. Andelen i denne aldersgruppa som oppsøkte folkebibliotek, teater, kunstutstillinger, danseforestillinger, idrettsarrangementer og festivaler har imidlertid økt.

Norsk Mediebarometer 2016

SSB har målt bruken av ulike medier i den norske befolkningen mellom 9 og 79 år. SSB har gjort slike undersøkelser siden 1991.

25 prosent leser papirbøker i løpet av en gjennomsnittsdag, 26 prosent medregnet e-bøker. Andelen som leser bøker har vært nokså lik de seinere åra. Skjønnlitteratur leses mest, både blant kvinner og menn.

37 prosent lytter på lydmedier en gjennomsnittsdag. Tre av fire unge hører på lydmedier. Sju av ti som lytter, hører på filer strømmet via Internett. 26 prosent ser video-/filmmedier i løpet av et døgn. Det har vært en betydelig økning fra året før. Unge ser mest på slike tilbud. Strømmete nettfiler er det tilbudet flest ser på.

59 prosent lytter på radio totalt i løpet av et døgn, og 67 prosent ser på TV per døgn. Godt voksne og eldre er de største brukerne. 89 prosent bruker Internett i løpet av et døgn. Her er unge og yngre voksne de største brukerne. Internettbruk brukes mest av de med høy utdanning. Sju av ti nettbrukere bruker Facebook i løpet av et døgn.

35 prosent bruker digitale spill i løpet av et døgn. Gutter og menn spiller mest.

Selv om det er en sterk økning i bruken av digitale video/filmmedier, går fortsatt andelen av befolkningen som besøker kino opp. Folk leser fortsatt papirbøker og besøket på de fleste formene for kulturtilbud har vært relativt stabilt over tid. Vi bruker altså mer digital kultur, men samtidig står fellesskapet, det å oppleve noe sammen med andre, fortsatt meget sterkt.

Referanser

Lover og dokumenter:

Kulturlova (2007). *Lov om offentlege styresmakters ansvar for kulturverksemd*

Folkebibliotekloven (1985). *Lov om folkebibliotek*

NOU 2013:4 (2013). *Kulturutredningen 2014*. Oslo: Kulturdepartementet

Samarbeidserklæring Fylkesrådet i Hedmark 2015 – 2019.

Hedmark fylkeskommune. *Regional planstrategi 2016 – 2020*.

Regional plan for opplevelsesnæringene i Hedmark (2012 – 2017).

Hedmark Fylkeskommune. (2016). *Fylkesstatistikk for Hedmark 2015*.

Øvrig litteratur:

Breivik, G. & Rafoss, K. (2017). *Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet*.

Wollebæk, Dag og Segard, Signe Bock (red.) (2011). *Sosial kapital i Norge*. Cappelen Damm

Telemarksforskning: *Norsk kulturindeks 2011- 2016*.

Vaage, Odd Frank (2017): *Norsk kulturbarometer 1991 – 2016*. Statistisk sentralbyrå

Vaage, Odd Frank (2017) *Norsk Mediebarometer 2016*. Statistisk sentralbyrå

Statistisk sentralbyrå. (2016). *Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen, 2016*.

Bjørnsen, Egil, Lind, Emma, og Hauge, Elisabeth (2012). *Kunstkonsum i storbyene. En studie av brukerne og ikke-brukerne av det offentlige finansierte kulturtilbudet i byene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand*. Agderforskning FoU-rapport 7/2012.

Danielsen, Arild (2006). *Behaget i kulturen. En studie av kunst- og kulturpublikum*. Oslo: Norsk kulturråd.

Danielsen, Kristin (2010). *Hva er publikumsutvikling? Om publikumsutvikling*. Bergen.

Helsedirektoratet. (2014). *Anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet*.

Hjorthol, R. & Nordbakke, S. (2015). *Barns aktiviteter og daglige reiser i 2013/14*.

Ødegård, G., Bakken, A. & Strandbu, Å. (2016). *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid*.

Ipsos MMI. (2016). *Fysisk aktivitet og idrett i Norge*. Norsk monitor 2015/16.